

1. ขยายบริการการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยให้กว้างขวาง โดยเฉพาะในชนบทห่างไกล และชุมชนแออัดในทุกจังหวัด โดยให้โรงเรียนประถมศึกษาทุกโรงเรียน ทั้งของรัฐและท้องถิ่นจัดบริการเตรียมความพร้อมสำหรับเด็ก อย่างน้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา

2. ขยายบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายโดยคำนึงถึงสภาพปัญหาข้อจำกัดและความสามารถพิเศษของผู้เรียน เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทห่างไกลในเขตชุมชนแออัดในเมืองเขตภูเขาและชายแดน รวมทั้งเด็กที่ต้องย้ายถิ่นตามพ่อแม่ผู้ปกครองไปประกอบอาชีพ สามารถได้รับการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาอย่างทั่วถึง

3. ปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบการรับเข้าศึกษาในระดับประถมศึกษา เพื่อกระจายโอกาสในการเข้ารับการศึกษให้เป็นธรรม

4. ส่งเสริมให้ชุมชนจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการศึกษา การแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสารและการรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยาการอื่น ๆ ให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของตน เพื่อให้พัฒนาชุมชนได้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการนั้นและหาวิธีการต่าง ๆ สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาต่าง ๆ ระหว่างชุมชน

5. พัฒนาและส่งเสริมความร่วมมือ และการประสานงานของแหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการถ่ายทอดและกระจายความรู้ข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชนและชุมชนอย่างกว้างขวาง

6. ส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานการศึกษา หน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐและองค์กรเอกชน ประสานความร่วมมือและทรัพยากรระหว่างกันอย่างเป็นระบบในการดำเนินงาน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาแหล่งความรู้ของชุมชนด้วยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ

7. ใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร สารสนเทศและสื่อมวลชนทุกประเภทในการให้บริการความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่ประชาชนและชุมชนอย่างกว้างขวางและให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมมือในการให้ข้อมูลข่าวสารแก่สื่อมวลชนหรือร่วมผลิตที่เหมาะสมสำหรับการเผยแพร่

4.2 ด้านเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนดำเนินการดังนี้

1. จัดหลักสูตรแต่ละระดับและประเภทการศึกษา ให้มีเนื้อหาสาระทั้งส่วนที่เป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาบุคคลและสังคมและส่วนที่เสริมสร้างศักยภาพตามความแตกต่างของบุคคล

2. นำความรู้ที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้าและวิจัยในศาสตร์สาขาต่าง ๆ รวมทั้งจากแหล่งวิทยาการอื่น ๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัด ห้างสมุด พิพิธภัณฑ์ สื่อมวลชน เป็นต้น มาพิจารณาประกอบการจัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับ ประเภทและรูปแบบการศึกษา

3. จัดเนื้อหาสาระของหลักสูตรทุกระดับการศึกษา โดยให้ความสำคัญแก่ภาษาไทย และให้มีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนภาษาไทย
4. พัฒนาเนื้อหาสาระด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ให้ทันกับความเจริญก้าวหน้าของโลก เพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สามารถประดิษฐ์คิดค้นและนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทั้งในระดับพื้นฐานและเทคโนโลยีที่คิดค้นขึ้นใหม่มาประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม
5. จัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นการฝึกปฏิบัติหรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรม มีเจตคติและพฤติกรรมที่เหมาะสมทั้งทางสังคม วัฒนธรรมการเมือง และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
6. จัดกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเข้าใจและรู้จักคิดแบบวิทยาศาสตร์ และที่เอื้อให้ผู้เรียนใฝ่หาความรู้ รู้จักคิดริเริ่ม รวมทั้งมีความสามารถในการวิเคราะห์และสังเคราะห์
7. จัดการฝึกอบรมวิชาชีพ โดยการเน้นฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จะประกอบวิชาชีพ และเป็นกำลังทางเศรษฐกิจที่มีคุณภาพของประเทศ
8. ให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการจัดเนื้อหาและกระบวนการเรียนการสอน ให้สัมพันธ์สอดคล้องและเกื้อกูลกับวิถีชีวิตของชุมชนโดยส่งเสริมให้องค์กรต่าง ๆ และประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนานั้น
9. ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ ที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และใช้ครูที่มีความสามารถในการฝึกทักษะทางภาษา
10. ส่งเสริมการเรียนการสอน ทั้งในรูปแบบการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพและความพร้อมของผู้เรียน
11. ส่งเสริมการให้ความรู้เกี่ยวกับชีวิตครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูเด็ก และการส่งเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างวัย
12. ส่งเสริมให้ครอบครัว สถานศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันในชุมชนและสื่อมวลชนร่วมมือกันในการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และการชี้นำแนวทางที่ดีแก่เด็กและเยาวชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
13. ส่งเสริมให้มีการผลิตและใช้ประโยชน์จากสิ่งพิมพ์และสื่อการเรียนรู้อื่นๆ ทุกรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้มาตรฐานอย่างกว้างขวาง

14. พัฒนาระบบการให้คำปรึกษาและการแนะแนวให้ครอบคลุม ทั้งด้านวิชาการแนวทางการประกอบอาชีพ และการปรับตัวทางอารมณ์และสังคมเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความถนัดหรือความสนใจและเรียนได้อย่างเป็นสุข

15. พัฒนาระบบการนิเทศ การติดตาม และการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทุกระดับและประเภท พร้อมทั้งเร่งรัดให้มีการนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน

16. ส่งเสริมให้มีการเทียบโอนผลการเรียน สำหรับผู้เรียนที่ประสงค์จะเปลี่ยนแนวการศึกษาหรือสถานศึกษา รวมทั้งจัดให้มีการเทียบประสบการณ์ เป็นหน่วยงานเรียนสำหรับผู้ທີ່ประสงค์จะกลับมาศึกษาต่อ ทั้งนี้ ให้สถานศึกษาที่จะรับเข้าเรียนพิจารณาเทียบโอนได้ตามเกณฑ์หรือตามความเหมาะสม

17. ดำเนินการเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานวิชาชีพ สำหรับผู้ที่ประสงค์จะเทียบระดับความรู้และทักษะ พร้อมทั้งเร่งรัดให้มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

4.3 ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ดำเนินการดังนี้

1) พัฒนาระบบการคัดเลือกผู้เข้าศึกษาวิชาชีพครู เพื่อให้ได้ผู้ที่มีความสนใจ ความถนัด และความตั้งใจจริงในการเป็นครูมาเรียนและประกอบอาชีพครู พร้อมทั้งสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพอื่นมาประกอบอาชีพครู โดยให้ได้รับการฝึกอบรมวิชาครูเพิ่มเติมก่อนประจำการ

2) พัฒนาระบบการฝึกหัดครู การอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยเน้นให้มีการฝึกปฏิบัติและการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมความสามารถในการสอนและการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ การแสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง การริเริ่มสร้างสรรค์ การสร้าง การประยุกต์และใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาของชุมชน การฟื้นฟู อนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของประเทศ

3) ส่งเสริมให้ครูมีบทบาทเป็นผู้นำทางความคิดและเป็นผู้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ตลอดจนประสานแหล่งความรู้วิทยากรสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนและกระจายความรู้อย่างกว้างขวาง

4) จัดอัตรากำลังของหน่วยงานทางการศึกษาต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับปริมาณงาน เพื่อให้การใช้ครูและบุคลากรทางการศึกษาของแต่ละหน่วยงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5) พัฒนาระบบการบริหารงานของครูให้เหมาะสมกับวิชาชีพ พร้อมทั้งให้มีการกำหนดระเบียบ และวิธีการเพื่อยกฐานะอาชีพครู

6) จัดให้มีการกำกับดูแลคุณภาพ มาตรฐานและการปฏิบัติวิชาชีพตามจรรยาวิชาชีพครู โดยการพัฒนาองค์กรวิชาชีพให้เข้มแข็งและให้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูที่มีกฎหมายรองรับ

3.6.4 ด้านการบริหารและการจัดการ คำนึงการดังนี้

1.) ให้นหน่วยงานบริหารส่วนกลาง ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการวางแผนการศึกษา ระดับชาติ การส่งเสริมมาตรฐานการศึกษา การรับรองวิทยฐานะการคุ้มครองผู้รับบริการการศึกษา และการให้ข้อเสนอแนะทางการศึกษาแก่สาธารณะ

ให้มีการมอบอำนาจจากส่วนกลางไปยังจังหวัดและสถานศึกษาในเรื่องของการบริหาร การวางแผนและการจัดการศึกษาระดับจังหวัด รวมถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารบุคคล การเงิน และงบประมาณ

2.) ให้มีคณะกรรมการศึกษาระดับจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากองค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรท้องถิ่น เพื่อวางแผนและจัดการศึกษาของจังหวัด โดยคำนึงถึงเอกภาพด้านนโยบาย และมาตรฐานการศึกษา รวมทั้งความต้องการของท้องถิ่น

3.) พัฒนาระบบการวางแผน การติดตามและประเมินผลเพื่อปรับและประสานการบริหาร และการจัดการศึกษาระดับชาติ ภูมิภาคและท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับแนวนโยบายการศึกษาของแผน การศึกษาแห่งชาติในการประเมินผล ควรชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ รวมทั้งนำผลการประเมินดังกล่าวมาใช้ให้เกิดผลในการปรับปรุงการจัดการศึกษา

4.) ส่งเสริมให้มีการรับรองมาตรฐานความรู้ของบุคคล เพื่อการศึกษา อบรมหรือการทำงาน โดยไม่ใช้ระบบชั้นเรียนเป็นเงื่อนไข

5.) ดำเนินการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการประสานการใช้ทรัพยากรและการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติ ภูมิภาค ท้องถิ่น และชุมชน ตลอดจนการมอบอำนาจจากส่วนกลางไปยังจังหวัด ท้องถิ่น และสถานศึกษา

6.) สนับสนุนให้สถานศึกษาที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีระบบและโครงสร้างการบริหารจัดการ การศึกษา การจัดหาหรือใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่เป็นอิสระโดยอยู่ในกำกับของรัฐรวมทั้งให้มีเสรีภาพทางวิชาการ

3.6.5 ด้านทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาค่านับการครั้งนี้

1.) ให้นำหน่วยงานการศึกษาประสานการวางแผนและการดำเนินงาน ที่เกี่ยวกับการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนและต่างประเทศมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาให้มากที่สุด โดยให้สอดคล้องกับนโยบายความจำเป็นเร่งด่วนและทิศทางการพัฒนาการศึกษาของประเทศ

2.) จัดสรรงบประมาณให้แก่หน่วยงานการศึกษาของรัฐ โดยให้ความสำคัญแก่การศึกษาภาคบังคับ การขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม การดำเนินงานที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของชุมชน การศึกษาสำหรับผู้บกพร่องทางกายสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ การปรับปรุงคุณภาพการศึกษา การวิจัยและพัฒนามากกว่าการขยายการจัดบริการการศึกษาในระดับสูง

3.) ให้ภาคเอกชนและชุมชนเพิ่มบทบาทในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาที่สนองความต้องการเฉพาะกลุ่มบุคคล ทั้งนี้ให้หน่วยงานของรัฐสนับสนุนด้านวิชาการ ทรัพยากรและการอำนวยความสะดวกอย่างเหมาะสม

4.) ให้สถานศึกษาปรับค่าบำรุงและค่าธรรมเนียมการศึกษา ให้สอดคล้องกับอัตราผลตอบแทนส่วนบุคคลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการศึกษาในแต่ละระดับ ประเภทและสาขาวิชา โดยคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่แท้จริงของการจัดการศึกษา ทั้งนี้จะต้องจัดมาตรการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างเพียงพอ

5.) ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้สถานประกอบการจัดการศึกษาและฝึกอบรมทักษะสำหรับการประกอบอาชีพ โดยรัฐจะต้องมีมาตรการจูงใจบางประการ

6.) ส่งเสริมให้องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นมีรายได้ เพื่อใช้ในการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนเพิ่มขึ้นโดยการปรับปรุงระบบภาษี รวมทั้งในองค์กรดังกล่าวจัดสรรรายได้เพื่อใช้ในการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้นด้วย

เพื่อให้มีการนำแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ไปปฏิบัติให้บังเกิดผลอย่างจริงจังตามหลักการ ความมุ่งหมายและแนวนโยบายที่วางไว้ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติและแผนปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาตินี้ สำหรับทุกระยะ 5 ปี รวมทั้งจัดให้มีกลไกเพื่อกำกับ ดูแล ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 109 ตอนที่ 71, 2535)

3. ระบบการบริหารการศึกษา

ระบบบริหารการศึกษาของไทย เป็นการจัดระบบภายใต้โครงสร้างของระบบบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งแบ่งการบริหารเป็น 3 ส่วนคือ

1. การบริหารส่วนกลาง
2. การบริหารส่วนภูมิภาค
3. การบริหารส่วนท้องถิ่น

ปัจจุบันการบริหารการศึกษาส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นมีหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษาดังนี้

1.การบริหารการศึกษาส่วนกลาง

การบริหารการศึกษาส่วนกลาง มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและควบคุมการบริหารการศึกษาทั่วราชอาณาจักร มีหน่วยงานที่รับผิดชอบคือ

1.1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำ เสนอแนะและให้ความเห็นเกี่ยวกับนโยบายทางการศึกษาของชาติ พร้อมทั้งมีหน้าที่ในการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติและแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนเสนอผลการพัฒนาการศึกษาต่อคณะรัฐมนตรี

1.2 กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่จัดการศึกษาครอบคลุมทุกระดับและประเภทของการศึกษา รวมทั้งส่งเสริมและควบคุมการศึกษาของเอกชนในส่วนที่มีใช้อุดมศึกษา

ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการมีส่วนราชการในสังกัด ดังนี้

1. สำนักงานปลัดกระทรวง
2. กรมการศาสนา
3. กรมการศึกษานอกโรงเรียน
4. กรมพลศึกษา
5. กรมวิชาการ
6. กรมศิลปากร
7. กรมสามัญศึกษา
8. กรมอาชีวศึกษา
9. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
10. สำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน
11. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู

12. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
13. สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
14. สภาสถาบันราชภัฏ

1.3 ทบวงมหาวิทยาลัย มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการและกำกับการศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐรวมทั้งควบคุมและส่งเสริมการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน

1.4 กระทรวงมหาดไทย เข้ามาเกี่ยวข้องเพราะเป็นหน่วยงานที่ควบคุมการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะเทศบาลซึ่งมีหน้าที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในเขตเทศบาล

2. การบริหารการศึกษาส่วนภูมิภาค

การบริหารการศึกษาส่วนภูมิภาค ได้แก่ หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของราชการบริหารส่วนกลาง ที่แบ่งแยกออกไปจัดการและปฏิบัติงานตามเขตการปกครองต่าง ๆ อันมีจังหวัดและอำเภอเป็นหน่วยงานหลัก ทั้งนี้เพื่อสนองความต้องการของประชาชนในแต่ละจังหวัดและอำเภอ โดยหน่วยงานที่จัดตั้งและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของราชการบริหารการศึกษาส่วนกลาง ระบบบริหารการศึกษาในส่วนภูมิภาคแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับจังหวัดและระดับอำเภอ

1. **ระดับจังหวัด** ผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานของจังหวัด ตามระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน มีหน้าที่และรับผิดชอบในการบริหารการศึกษาของจังหวัด ทั้งนี้ โดยผ่านหน่วยงานต่าง ๆ คือ

1.1 **สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด** มีศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รับผิดชอบบริหารงานและควบคุมดูแลการปฏิบัติราชการเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ

1.2 **สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัด** บริหารงานและควบคุมดูแลการปฏิบัติราชการเกี่ยวกับการศึกษาของสถานศึกษาที่อยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีผู้อำนวยการประถมศึกษาจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบ

1.3 **สำนักงานสามัญจังหวัด** มีสามัญศึกษาจังหวัดเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบการปฏิบัติงานของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

2. **ระดับอำเภอ** นายอำเภอรับผิดชอบงานบริหารการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับราชการบริหารส่วนภูมิภาค โดยผ่านทางศึกษาธิการอำเภอ และหัวหน้าการการประถมศึกษาอำเภอ หน้าที่และลักษณะงานคล้ายคลึงกับงานในระดับจังหวัด เป็นแต่จำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะในอำเภอเท่านั้น

3. การบริหารการศึกษาส่วนท้องถิ่น

การบริหารการศึกษาส่วนท้องถิ่น ได้แก่ งานการศึกษาที่องค์กรส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินงาน คือ

3.1 เทศบาล มีหน้าที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา เฉพาะในเขตเทศบาลและได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลโดยผ่านทางกระทรวงมหาดไทย

3.2 กรุงเทพมหานคร มีอำนาจหน้าที่จัดการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งในปัจจุบันจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งโรงเรียนขยายโอกาสในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นบางส่วนด้วย

3.3 เมืองพัทยา รับผิดชอบจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในเขตเมืองพัทยา
อนึ่ง สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลและสุขาภิบาลนั้น ในปัจจุบันยังไม่มีกำลังเงินงบประมาณและกำลังบุคคลเพียงพอที่จะรับผิดชอบในการจัดการศึกษาจึงยังไม่จัดการศึกษา

แม้ว่าในปัจจุบันจะมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เป็นกฎหมายแม่บทในการจัดการศึกษาของชาติแล้วก็ตาม แต่การศึกษาวិเคราะห์แผนการศึกษาแห่งชาติซึ่งก็ยังคงใช้อยู่จะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สามารถจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพตามเจตนารมณ์แห่งนโยบายด้านการศึกษาของประเทศต่อไป

รัฐธรรมนูญกับการศึกษาของชาติ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าฝ่ายการเมืองได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการศึกษามากขึ้น โดยรับฟังการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน และนำประเด็นที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการศึกษามาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็น “ รัฐธรรมนูญฉบับการศึกษา ” ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาอย่างชัดเจนและสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่ประเทศไทยเคยมีรัฐธรรมนูญมา

จากการวิเคราะห์สาระสำคัญที่เกี่ยวกับการศึกษาพบว่าประเด็นที่สำคัญดังนี้

๑. ทรัพยากรสื่อสารของชาติกับการศึกษา

“ มาตรา ๔๐ คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคมเป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติ เพื่อประโยชน์สาธารณะ

ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่งและกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินการตามวรรคสองต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม ”

ปัจจุบัน การจัดสรรคลื่นความถี่สำหรับวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคมเพื่อการศึกษาของประเทศไทยเรายังนับว่ามีน้อยมาก ส่วนใหญ่มุ่งเพื่อประโยชน์ทางการค้าบันเทิงและข่าวสาธารณะ ถ้าสามารถนำคลื่นความถี่เหล่านี้มาใช้ในการศึกษาได้ตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนดังกล่าว จะสามารถเสริมพลังอำนาจการจัดการศึกษาได้มากขึ้นทั้งในรูปแบบการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษตามอัธยาศัย ซึ่งจะเป็นการปฏิบัติสังคมไทยให้เป็น “ สังคมแห่งการเรียนรู้ ” และคนไทยมีแหล่งความรู้สำหรับการศึกษาได้ตลอดชีวิต

๒. เสรีภาพทางวิชาการ มาตรา ๔๒ ได้ให้หลักประกันด้านเสรีภาพทางการศึกษาไว้ดังนี้

“ มาตรา ๔๒ บุคคลย่อมมี เสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรมการเรียน การสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมือง หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ”

การให้หลักประกันด้านเสรีภาพทางการศึกษาอบรมเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก จะทำให้ผู้สอน ผู้เรียน ผู้ศึกษาวิจัย มีเสรีภาพในการเรียนการสอน ช่วยส่งเสริมให้มีการคิดค้นหารูปแบบการจัดการเรียนการสอนใหม่ ๆ สอดรับกับการใช้ทรัพยากรสื่อสารเพื่อการศึกษาดังกล่าวมาแล้ว อันจะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานยิ่งขึ้น

๓. การศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากเสรีภาพทางการศึกษาแล้ว รัฐธรรมนูญประชาชนยังได้ระบุสิทธิทางการศึกษาไว้ดังนี้

“ มาตรา ๔๓ บุคคลย่อมใช้สิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาอบรมขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายการจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ..... ”

เป็นเวลานานมาแล้วที่นักศึกษาไทยพยายามยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของคนในชาติ ให้สูงเท่าเทียมกับประเทศอื่น ๆ แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง โดยเฉพาะแรงงานไทยซึ่งเป็นกำลังสำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศให้สามารถแข่งขันในสังคมโลกได้นั้น ยังได้รับการศึกษาเฉลี่ยเพียง ๕ ปี ฉะนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านและกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ๆ ประเทศไทยจึงยังด้อยกว่าอย่างมาก เพราะแรงงานของเรามีการศึกษาน้อยเกินไป

นับเป็นครั้งแรกที่รัฐธรรมนูญระบุสิทธิทางการศึกษาของคนไทยว่า ต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี โดยจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และจะส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาพื้นฐานด้วย ซึ่งจะทำให้การขยายโอกาสทางการศึกษาพื้นฐานถึง ๑๒ ปี มีความเป็นไปได้สูงยิ่งขึ้น

การกำหนด “ สิทธิของผู้เรียน ” ไว้เป็นกฎหมายเช่นนี้เท่ากับเป็นการรักษาผลประโยชน์ของคนทั้ง ๖๐ ล้านคน เพราะถ้ารัฐจัดไม่ทั่วถึงหรือไม่มีคุณภาพ ผู้เรียนสามารถเรียกร้องบริการจากรัฐได้

นอกจากนี้ มาตราดังกล่าวยังคุ้มครองสิทธิของเอกชน ซึ่งปัจจุบันเอกชนมีบทบาททางการศึกษาทุกระดับตั้งแต่อนุบาลถึงอุดมศึกษา แต่ก็เป็นครั้งแรกที่รัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญกับเอกชน ซึ่งถ้ารัฐไม่เปิดโอกาสให้เอกชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด เอกชนก็มีสิทธิเรียกร้องหรือฟ้องได้ตามบทบัญญัตินี้เช่นกัน

๔. การศึกษาเป็นหน้าที่ของประชาชน นอกจากจะกำหนดเสรีภาพและสิทธิแล้วรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ระบุหน้าที่ด้านการศึกษาไว้ด้วย

“ มาตรา ๖๕ บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พกพกป้องกัน และสืบสานศิลปะ วัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ”

เมื่อรัฐธรรมนูญระบุว่า การเข้ารับการศึกษาอบรมเป็นหน้าที่ของประชาชน จึงกล่าวได้ว่า ประชาชนมีทั้งเสรีภาพ สิทธิและหน้าที่อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ในอันที่จะรับการศึกษาอบรมเพราะการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคน เพื่อให้คนพัฒนาประเทศต่อไป การกำหนดให้การศึกษาเป็นหน้าที่ของประชาชน จะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีการศึกษาอย่างแท้จริง

๕. การอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาไทย ได้ระบุไว้ในมาตรา ๔๖ ดังนี้

“ มาตรา ๔๖ บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟู จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ”

สังคมไทยได้ละเลยภูมิปัญญาดั้งเดิมอันทรงคุณค่าแล้วรับภูมิปัญญาตะวันตกเข้ามาเป็นเวลากว่าร้อยปี โดยผ่านระบบการศึกษาสากลที่สอนในโรงเรียนและปราศจากการเลือกสรรประยุกต์ใช้ จนนำมาซึ่งการทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดปัญหาความไม่สมดุลในการดำรงชีวิตนานัปการ การอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาไทยจะทำได้ด้วยกระบวนการให้การศึกษาแก่ประชาชน การศึกษาเท่านั้นที่จะช่วยนำภูมิปัญญาที่เป็นความภาคภูมิใจของชาติกลับคืนสู่สังคมไทยได้ รัฐธรรมนูญฉบับนี้จะช่วยให้มีการเรียนการสอนเรื่องภูมิปัญญาไทยมากขึ้น แทนที่จะมีแต่ภูมิปัญญาสากลอย่างเดียว

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเองได้เห็นความสำคัญของเรื่องนี้มานานแล้ว จึงได้กำหนดแผนงานโครงการ “ นำภูมิปัญญาไทยกลับคืนสู่การศึกษาไทย ” ซึ่งจะเห็นผลในทางปฏิบัติได้ภายในปี ๒๕๔๑

๖. การคุ้มครองและให้การศึกษาอบรมแก่เด็ก ปรากฏ ในมาตรา ๕๓ และมาตรา ๕๔ ดังต่อไปนี้

“ มาตรา ๕๓ เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐ จากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม

เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ”

“ มาตรา 55 บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก อันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ทั้งนี้ ตามกฎหมายบัญญัติ ”

จากมาตราข้างต้น เด็กและเยาวชนทุกคน ซึ่งรวมทั้งที่ไม่มีผู้ดูแล และบุคคลพิการจะมีสิทธิได้รับคุ้มครองได้รับการเลี้ยงดูและศึกษาอบรมจากรัฐ นอกจากนี้ ยังคุ้มครองถึงคนด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ในมาตรา ๘๐ ดังข้อความต่อไปนี้

“ มาตรา ๘๐ รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนา เด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวและความเข้มแข็งของชุมชน

รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ ”

ดังนั้น ต่อไปนี้ เด็กที่ยากไร้ เด็กเร่ร่อน ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสทุกคนจะได้รับการคุ้มครองดูแล และการศึกษาอบรมอย่างทั่วถึงทุกคน เป็นข้อดีของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เพราะที่ผ่านมากลุ่มบุคคลดังกล่าวถูกทอดทิ้งให้เสียเปรียบ และรัฐเลือกให้บริการการศึกษาเฉพาะผู้ที่ผ่านการสอบแข่งขัน ซึ่งเป็นผู้ได้เปรียบทางสังคมอยู่แล้ว การโอบอุ้มกลุ่มคนด้อยโอกาส จึงเป็นนิมิตหมายที่ดียิ่งของสังคม

๗. แนวทางการจัดการศึกษาของรัฐ

รัฐธรรมนูญได้วางแนวทางการจัดการศึกษา ในหมวดที่ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ อย่างชัดเจนในมาตร ๘๑ ดังนี้

“ มาตรา ๘๑ รัฐต้องจัดการศึกษา อบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษา ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ ”

ในมาตรา ๘๑ จะเห็นได้ว่ามีคำหลัก ๆ ที่สำคัญและระบุเจตนารมณ์ของแนวนโยบายแห่งรัฐที่เกี่ยวกับการศึกษา ไว้อย่างชัดเจนหลายประการ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่มิใช่ประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาของประเทศ โดยเฉพาะการสนับสนุนเอกชน การสนับสนุนการวิจัย การพัฒนาการศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรม

การที่รัฐต้อง “ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ” หมายความว่า เมื่อมีความจำเป็นรัฐจะต้องพิจารณา “ ปฏิรูปการศึกษา ” ให้ก้าวหน้าเหมาะสมกับยุคสมัยอยู่เสมอ ซึ่งจะทำให้มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อปรับปรุงการศึกษายู่ตลอดเวลา

การสร้างความรู้และปลูกจิตสำนึกเรื่องประชาธิปไตย ก็เป็นส่วนที่มีความสำคัญกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย จะทำได้ก็ด้วยการศึกษา การให้ความรู้ต้องเริ่มตั้งแต่เด็ก เพื่อให้มีพื้นฐานที่ดีแต่แรก การปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงจะฝังรากอย่างมั่นคงและยั่งยืน

การพัฒนาวิชาชีพครู ก็เช่นกัน ความสำเร็จของการศึกษาขึ้นอยู่กับคุณภาพครู ซึ่งต้องพัฒนาให้เป็นวิชาชีพ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้มีครูใหม่ ๆ เข้ามามากขึ้น เรื่องการพัฒนาวิชาชีพครูนี้มีอยู่ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้เริ่ม “โครงการครูแห่งชาติ” โดยจะสร้างเกณฑ์มาตรฐานครูดีเด่น คัดเลือกเพื่อยกย่องให้ค่าตอบแทนที่สูงเป็นพิเศษ การที่รัฐธรรมนูญให้ความสำคัญกับครูจะทำให้อาชีพครูกลับมายิ่งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง

๘. บทบาทของการปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

“มาตรา ๒๘๕ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา อบรมของ รัฐ แต่ต้องไม่ขัดต่อมาตรา ๔๓ และมาตรา ๘๑ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ.....”

มาตรานี้ เน้นการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีสิทธิในการจัดการศึกษา อันจะนำไปสู่การกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปยังท้องถิ่น เพื่อให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และจะเป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชุมชนมากขึ้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะประสบความสำเร็จและได้รับความชื่นชมยกย่องจากคนทั่วประเทศ ถ้าได้เสริมบทบาทในด้านการศึกษาอบรมให้กับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้มากขึ้น จะไม่กลายเป็นองค์กรทางผลประโยชน์หรือการเมืองอย่างเดียว เช่นที่ผ่านมาหรือที่หลายคนเกรงว่าจะเกิดในอนาคต

ถ้ามองในภาพรวม บทบัญญัติว่าด้วยการศึกษาในร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน สามารถให้คำตอบได้อย่างชัดเจนครบถ้วนสามประการ คือ

ประการที่หนึ่ง ทำให้สามารถมองภาพในอนาคตของการศึกษาได้ชัดเจนและให้ความหวังที่เป็นไปได้มากว่าจะสามารถแก้ปัญหการศึกษาอบรมที่เป็นปัจจุบัน ให้เป็นการศึกษาอบรมที่พึงประสงค์สำหรับอนาคตของชาติ

ประการที่สอง การวางบทบัญญัติเป็นไปตามหลักวิชาผ่านกระบวนการศึกษาวิเคราะห์เชื่อมโยงแนวความคิดและการดำเนินงานของหลายประเทศ ทำให้สามารถยอมรับได้ว่าการศึกษาไทยจะมีรูปแบบที่ได้มาตรฐานสากล

ประการที่สาม สิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพทางการศึกษา เป็นไปตามความต้องการของประชาชน โดยมีการประมวลจากการทำประชาพิจารณ์ของทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอบรมทั้งภาครัฐและเอกชน ร่วมกับสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญกับการปฏิรูปการศึกษา

เหตุผลและความจำเป็นในการปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยในยุคปัจจุบัน เกิดจากปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลกระทบจนทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปการศึกษาอันเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการดังนี้

ปัจจัยภายนอก

1. กระแสโลกาภิวัตน์

ในระยะเวลา 2 ทศวรรษที่ผ่านมาสังคมโลกได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เข้าสู่สังคมโลกาภิวัตน์ ทุกภูมิภาคของโลกมีการติดต่อ สื่อสาร แลกเปลี่ยนข่าวสาร ข้อมูล มีการร่วมมือและแข่งขันกันในด้านธุรกิจการค้า อุตสาหกรรม และด้านอื่น ๆ กันอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่องตลอดเวลา มีการรวมกลุ่มกันทำการค้าและความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ มีการออกข้อกำหนดและระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม และระหว่างประเทศใหม่ ทั้งที่เป็นเครื่องมือส่งเสริมความสัมพันธ์ ส่งเสริมการค้า และรักษาผลประโยชน์ของประเทศและของกลุ่ม ปราบปรามการฉ้อโกงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง รวมทั้งระบบราชการด้วย ในขณะเดียวกันสิ่งที่มากับความเจริญ ซึ่งค่อนข้างที่จะยึดติดกับวัตถุนิยม ก็ก่อให้เกิดกระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และค่านิยมอันเป็นพื้นฐานที่ค้ำจุนในสังคมไทยที่มีมาแต่ดั้งเดิม รวมทั้งเกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมาด้วย เช่น ครอบครัวขาดความอบอุ่น ชุมชนไม่เข้มแข็ง ปัญหายาเสพติดที่ขยายไปทั่ว ทั้งในและนอกโรงเรียน บุคคลบางคนบางกลุ่มเกิดความว้าเหว่ เกิดความเครียดจนทำร้ายตัวเอง รวมทั้งเกิดความไม่ถูกต้อง และไม่ยุติธรรมในการใช้แรงงาน และการซื้อสิทธิ์ขายเสียงในระบบการเมือง การปกครอง เป็นต้น ทั้งนี้ ระบบการศึกษา อบรม และกระบวนการเรียนการสอนก็ได้รับผลกระทบไปด้วย

ในสังคมแหล่งข่าวสารข้อมูลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเกิดผลกระทบดังกล่าวนี้ จำเป็นที่ประเทศจะต้องพัฒนาคนในชาติ ให้มีความรู้และทักษะที่สามารถจะร่วมมือกันพัฒนาบ้านเมือง และแข่งขันในประชาคมโลกได้อย่างเหมาะสม ทัดเทียมและยั่งยืนในขณะเดียวกัน ก็ยังสามารถบูรณาการวิถีชีวิตไทยให้อยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงนั้นได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข ผล

กระทบเหล่านี้ทำให้มีความจำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะด้านการเรียนการสอนแนวใหม่ที่สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้โดยวิธีใดก็ได้ จะต้องมีความหลากหลายและยืดหยุ่น แต่มีการเทียบมาตรฐานและรับรองคุณภาพให้อย่างเป็นระบบ

เนื่องจากกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมยุคโลกาภิวัตน์ การศึกษายุคใหม่จะต้องพัฒนาคนให้มีความสามารถใช้ข้อมูลข่าวสารเป็น โดยสามารถนำมาพัฒนาเป็นกระบวนการเรียนรู้ของตนเองได้ การศึกษาต้องเตรียมคนให้มีคุณสมบัติเหมาะสมกับเศรษฐกิจยุคโลกาภิวัตน์ โดยมีความสามารถควบคุมภาวะวิกฤติเศรษฐกิจได้ การศึกษาจะต้องบรรลุเป้าหมายในการสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาและยกระดับการศึกษาของประเทศให้สามารถเข้าสู่การแข่งขันกับนานาชาติได้

ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งรับผิดชอบการจัดการศึกษาส่วนใหญ่ของประเทศ ได้เริ่มปฏิรูปการศึกษาตามมติคณะรัฐมนตรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 โดยได้กำหนดขอบข่ายของการปฏิรูปการศึกษาว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่ทางการศึกษา เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่เดิมให้เบาบางลงหรือหมดไป และเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่อนาคต ยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาให้เข้าสู่ระดับสากล โดยดำเนินการปฏิรูปการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพความเปลี่ยนแปลงและบริบทของสังคมไทยโดยเน้นการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน การปฏิรูปหลักสูตร การปฏิรูปวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา และปฏิรูประบบบริหารและการจัดการ

2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ประเทศไทยประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 ซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาไว้หลายมาตรา (มาตรา 42) ขยายความสำคัญของเสรีภาพทางวิชาการและการศึกษา (มาตรา 43) กำหนดไว้รัฐจะต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 12 ปี อย่างทั่วถึง มีคุณภาพและไม่เก็บค่าใช้จ่าย (มาตรา 69) บุคคลมีหน้าที่รับการศึกษาอบรมตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 81) จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาชาติและพัฒนาวิชาชีพครู (มาตรา 289) ในองค์กรปกครองท้องถิ่นจัดการศึกษา และฝึกอบรมวิชาชีพความเหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น และมาตรา 107(3) และมาตร 206(3) กำหนดให้ผู้สมัคร ส.ส. สมาชิกวุฒิสภาและรัฐมนตรีต้องจบปริญญาตรี

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายหลักทางด้านการศึกษาลับแรก
ของประเทศไทยที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลอย่างกว้างขวาง เพื่อ
กำหนดเนื้อหาสาระต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของประเทศ ซึ่งจะส่งผลกระทบสำคัญในการ
เปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาของชาติอย่างมาก นับตั้งแต่การกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา ที่
เน้นพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม (ม. 6) การ
จัดการศึกษาโดยยึดหลักการศึกษาดตลอดชีวิต สำหรับประชาชนในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการ
ศึกษา (ม. 8) การกำหนดสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาของบุคคล บิดา มารดา ครอบครัว ชุมชน
องค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน สถาบันต่าง ๆ ของสังคม (ม. 10 – ม. 14) การกำหนดระบบการ
ศึกษา ซึ่งระบุไว้ว่ามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย โดยให้การ
ประสมประสานและการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างรูปแบบเดียวกัน และต่างรูปแบบกันได้(ม. 15)
การกำหนดการบริหารและการจัดการศึกษาของรัฐซึ่งมุ่งเน้นความเป็นเอกภาพ ประสิทธิภาพ และ
การกระจายอำนาจ (ม.13 – ม.40) การกำหนดสิทธิในการจัดการศึกษาขององค์กรท้องถิ่น (ม. 41)
การบริหารและการจัดการศึกษาเอกชนซึ่งมุ่งเน้นความเป็นอิสระ โดยมีการกำกับ ติดตาม ประเมิน
คุณภาพ และมาตรฐานโดยรัฐ (ม.43) การกำหนดมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาอย่าง
เป็นระบบต่อเนื่องและชัดเจน (ม.47 – ม.51) การพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้
เป็นวิชาชีพที่มีมาตรฐานสูง (ม.52 – ม.57) การระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษา (ม.58 – ม.68)
เหล่านี้ เป็นต้น

บทบัญญัติพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่ทำให้มี
ความจำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษานานใหญ่ หรือต้องการมีการปรับระบบการ
ศึกษาใหม่ ซึ่งทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปการศึกษาอีกครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ของการ
ศึกษาไทย

4. สภาพปัญหาการจัดการศึกษาในปัจจุบัน

จากการศึกษาและวิเคราะห์สภาพและปัญหาในการบริหารและการจัดการศึกษา ศาสนา ศิลป
วัฒนธรรม ในกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพบนพื้นฐานของบริบทที่เปลี่ยนแปลง

ไป พบว่ามีปัญหาสำคัญหลายประการ ซึ่งสรุปให้เห็นภาพรวมได้ดังนี้ (คณะกรรมการปฏิรูประบบ
บริหารการศึกษา ในกระทรวงศึกษาธิการ , สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ , 2542 : 17 – 31)

4.1 การรวมศูนย์อำนาจไว้ในส่วนกลาง

การจัดการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมของกระทรวงศึกษาธิการ และของทุกกรมจัด
โดยรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางทั้งสิ้น แม้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่ง
บริหารตามพระราชบัญญัติและคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และมีการแบ่งอำนาจไว้เป็น
ขั้นตอนคือ อำเภอ จังหวัด และส่วนกลาง แต่งงานการตัดสินใจที่สำคัญบางส่วนก็ยังอยู่ที่ส่วนกลาง
ระบบดังกล่าวทำให้เกิดความล่าช้าในการอนุมัติ อนุญาต ขาดความเป็นอิสระในการคิด การตัดสินใจ
ในระดับล่าง และระดับปฏิบัติของหน่วยงานในพื้นที่และสถานศึกษา รวมทั้งในสำนักงานศึกษาธิการ
จังหวัดและสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ ซึ่งเป็นหน่วยงานของส่วนภูมิภาค ถึงแม้จะมีการมอบและ
แบ่งอำนาจไปยังสถานศึกษาและหน่วยงานในจังหวัด และเขตการศึกษา ก็ไม่อาจที่จะทำให้การบริหาร
การตัดสินใจของหน่วยงานดังกล่าวสอดคล้องกับความจำเป็น และความเร่งด่วนในการแก้ปัญหาและ
ตอบสนองความต้องการของนักเรียนและประชาชน หรือชุมชนในเขตพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การมอบอำนาจหรือการแบ่งอำนาจไปยังระดับจังหวัดและ
สถานศึกษาส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการบริหารงานตามระเบียบ แบบแผน การบริหารการเงิน และ
การบริหารบุคคล มีการมอบอำนาจในเรื่องของนโยบาย แผนงาน และวิชาการเป็นส่วนน้อย คือ
เพียงร้อยละ 0.4 ของลักษณะงานที่มอบอำนาจไปทั้งหมด ในภาพรวมจะเห็นได้ว่าการมอบอำนาจ
ไปค่อนข้างมาก แต่มิได้เป็นการมอบแบบเบ็ดเสร็จจึงจะมีการวางกรอบและกฎเกณฑ์ประกอบ และ
ผู้มอบอำนาจยังไม่มั่นใจ หรือได้รับความไว้วางใจให้ปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่อย่างแท้จริง

การรวมศูนย์อำนาจไว้ในส่วนกลาง ไม่เพียงแต่จะเกิดความด้อยประสิทธิภาพและการตัดสินใจที่
ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนเท่านั้น แต่ยังคงเป็นต้นเหตุของการสิ้นเปลืองงบประมาณ
และทรัพยากรอื่น ๆ อันเนื่องมาจากการที่ไม่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการอย่างแท้จริง รวม
ทั้งมีขั้นตอนมากมาย และเป็นมูลเหตุสำคัญของการหย่อนประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลของระบบ
การศึกษา

ในด้านการบริหารงานบุคคล สถานศึกษาไม่อาจสรรหาบุคคลได้ตามความต้องการอันเนื่อง
มาจากระเบียบและขั้นตอนตั้งแต่การคัดเลือก การบรรจุ แต่งตั้ง โยกย้าย หรือแม้แต่การพิจารณา
ความดีความชอบ ล้วนกำหนดกฎเกณฑ์ไปจากส่วนกลางแทบทั้งสิ้น บางครั้งก็มีการแทรกแซงจาก
หน่วยเหนือ ผู้มีอำนาจในการโยกย้ายการเข้าตำแหน่งในลักษณะของเครือข่ายผลประโยชน์ ที่ขาด

คุณธรรม เป็นสาเหตุหนึ่งของการกระจุยตัวของบุคลากรทางการศึกษาในบางพื้นที่ของสถานศึกษา และไม่ได้มีผู้มีความรู้ความสามารถในการบริหารที่มีคุณภาพ

พระราชบัญญัติข้าราชการครู และกฎ ก.ค. เป็นอีกสาเหตุหนึ่งของการที่กำหนดให้มีการรวมอำนาจอยู่ส่วนกลาง และทำให้การบริหารบุคคลขาดประสิทธิภาพ เช่น กำหนดให้อำนาจการบริหารงานบุคคลกระจายไปยังหน่วยงานในระดับจังหวัดและสถานศึกษาเพียงระดับ 6 ลงไปเท่านั้น รวมทั้งอำนาจในการพิจารณาความดีความชอบ หรือการลงโทษ ก็รวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง เป็นเรื่องของผู้มีอำนาจที่ตัดสินใจดำเนินการเองโดยมอบอำนาจบางส่วน

หลักสูตรการเรียนการสอน มีการกำหนดและควบคุมจากส่วนสูงมาก แม้จะมีความพยายามให้สถานศึกษาและหน่วยงานในเขตพื้นที่พัฒนาหลักสูตรในท้องถิ่น ก็ไม่เกิดผลเท่าที่ควร ทั้งนี้ เนื่องจากกรอบหลักสูตรและการประเมินผลเป็นเหตุสำคัญในการสกัดกั้นการตัดสินใจ และการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอนที่จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อนักเรียนและชุมชน รวมทั้งความวิตกกังวลของสถานศึกษา และครูผู้สอนที่เกรงว่าจะไม่สามารถดำเนินการได้ครบตามระเบียบและกฎเกณฑ์ดังกล่าว ทำให้เกิดความเคยชินและมีอิทธิพลทางวัฒนธรรมส่งผลต่อรูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนการสอนของครูที่ยึดตนเป็นศูนย์กลาง ไม่ส่งเสริมศักยภาพและความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน นอกจากนี้ระบบรวมศูนย์ในเรื่องการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน รวมทั้งควบคุมจัดสรรและกำหนดคุณลักษณะเฉพาะจากส่วนกลาง ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สถานศึกษามีอาจจัดรายวิชาที่สนองความต้องการของนักเรียนและความต้องการของชุมชนได้

4.2 การขาดเอกภาพในการบริหาร

เอกภาพในการบริหารในที่นี้ หมายถึง เอกภาพด้านการจัดการ เอกภาพด้านนโยบายและแผน รวมทั้งเอกภาพด้านการจัดสรรและการใช้ทรัพยากร และเอกภาพด้านมาตรฐานการศึกษา ปัญหาสำคัญอยู่ที่ ความเป็นอิสระและความเป็นนิติบุคคลของหน่วยงานระดับกรมในกระทรวงศึกษาธิการอย่างหลากหลาย หลวม ๆ แม้สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานกลางที่เป็นหลักของกระทรวงศึกษาธิการจะมีสำนักนโยบายและแผนและมีผู้รับผิดชอบกำกับติดตาม และตรวจสอบการบริหารราชการ ก็ไม่สามารถที่จะประสานและกำกับให้งานการศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรม ของกระทรวงศึกษาธิการ มีเอกภาพทั้งในด้านการบริหารและการดำเนินการในด้านนโยบายและคุณภาพของการจัดการศึกษาให้เกิดผลลัพธ์เป็นไปตามนโยบายและเป้าหมายที่พึงประสงค์ได้อย่างเต็มที่ แต่ละกรมแต่ละหน่วยงาน ต่างบริหารและขยายงานในแนวทางของตนเองจนยากที่จะทำให้เกิดเอกภาพในเรื่องดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม

ปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้น เกิดขึ้นทั้งในระดับกระทรวง ระดับพื้นที่ อันได้แก่ การดำเนินงานในระดับจังหวัด อำเภอ และสถานศึกษา แม้จะได้มีความพยายามในการที่จะจัดให้มีการประสานงานด้านนโยบาย มาตรฐานและคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการดำเนินงานในด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม โดยได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม ขึ้นในระดับกระทรวง ระดับเขตการศึกษา ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ ซึ่งประกอบไปด้วยหัวหน้าหน่วยงานในแต่ละระดับ และผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละด้าน แต่ละสาขา ก็ไม่สามารถดำเนินการได้ตามนโยบาย เนื่องจากต่างสังกัด และการที่หน่วยงานระดับล่างต้องรับฟังและขึ้นตรงต่อต้นสังกัดดังกล่าวแล้ว

ความไม่เป็นเอกภาพของการบริหารในกระทรวงศึกษาธิการไม่เพียงแต่จะขาดการขับเคลื่อนและประสานการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบาย แผนและมาตรฐานดังกล่าวแล้ว ยังก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนในการจัดการศึกษาด้วย กล่าวคือ มีการจัดตั้งและขยายหน่วยงานทั้งที่ก่อให้เกิดความเป็นเอกเทศ เช่น กองนโยบายและแผน 7 และกองออกแบบและก่อสร้าง ในแทบทุกกรม มีการจัดตั้งและขยายสถานศึกษา และการจัดการศึกษาในระดับที่ซ้ำซ้อนกัน เช่น การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ได้แก่ อนุบาล และศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในหน่วยงานของกรมต่าง ๆ รวมทั้งการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในสถานศึกษาของรัฐ ซึ่งมีผลกระทบต่อปริมาณนักเรียนและพื้นที่ความรับผิดชอบของแต่ละสถานศึกษา แม้การศึกษาสายอาชีพ และการอาชีวศึกษาก็จัดอยู่ในหลายสถาบันรวมทั้งวิทยาลัยพลศึกษา เป็นต้น การดำเนินงานดังกล่าวขาดการประสานงาน การใช้ทรัพยากรทางการศึกษาไม่คุ้มค่า ทั้งในระหว่างหน่วยงานสถานศึกษาของรัฐและกระทบไปถึงสถานศึกษาของเอกชนด้วย

การบริหารงานบุคคลในส่วนกลาง และการขาดระบบข้อมูลและสารสนเทศที่เป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพ ก็นับเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการขาดเอกภาพในการบริหารที่กระทบไปถึงการบริหารงานในด้านนโยบาย งบประมาณ และคุณภาพการจัดการศึกษา

การบริหารงานบุคคลที่ยังรวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลาง ก่อให้เกิดการถกเถียงของการบริหารงานในระดับพื้นที่ อันได้แก่ ระดับจังหวัด และสถานศึกษา มีเพียงข้าราชการครู ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเท่านั้น ที่มี อ.ก.ค. ระดับจังหวัด ส่วนการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูในสังกัดอื่นก็ยกรวมศูนย์อยู่ที่กรมทั้งสิ้น นอกจากนี้ ในกระทรวงศึกษาธิการยังมีข้าราชการอยู่หลายประเภทอยู่ในทุกระดับของการบริหาร เช่น มีข้าราชการพลเรือนอยู่ในระดับกรม จังหวัด อำเภอ และสถานศึกษา ในขณะเดียวกันก็ยังมีข้าราชการครูทำหน้าที่ทางด้านบริหาร และวิชาการ อยู่ในหน่วยงานระดับต่าง ๆ ดังกล่าวด้วย ทำให้เกิดความยุ่งยาก ซ้ำซ้อนในการโยกย้ายสับ

เปลี่ยน แต่งตั้ง ส่งผลกระทบถึงสำนักและความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ขาดเอกภาพ เกิดความสับสน และถกเถียงในการบริหารบุคคล

ในด้านระบบข้อมูลและสารสนเทศ ได้มีความพยายามของกระทรวงศึกษาธิการตลอดมาที่จะให้มีเครือข่ายข้อมูลพื้นฐานเพื่อการบริหาร การกำหนดและพัฒนานโยบายและแผนที่เป็นเอกภาพ มีข้อมูลที่สามารถใช้ร่วมกันอย่างมีระบบเชื่อถือได้และต่อเนื่อง แต่ความพยายามดังกล่าวไม่บังเกิดผล เนื่องจากขาดความเป็นเอกภาพของการบริหารจัดการในทุกระดับและแต่ละหน่วยงาน แต่ละกรม ต่างพัฒนาเทคโนโลยี สารสนเทศ และสร้างฐานข้อมูลเพื่อสนองความต้องการของตนเป็นหลัก

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง ของการรวมศูนย์อำนาจและการขาดแคลนเอกภาพในนโยบายและการบริหาร ก็คือ การไม่สามารถบริหารและจัดการเพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านบุคลากร อาคารสถานที่ งบประมาณที่บางกรมขาด บางกรมเหลือ แต่ไม่สามารถนำส่วนที่เหลือจากส่วนราชการหนึ่งไปใช้ในส่วนอีกราชการหนึ่งได้ โดยเฉพาะในภาวะที่มีทรัพยากรจำกัด นอกจากนั้น ความต่อเนื่องเชื่อมโยงกันในแต่ละระดับการศึกษาในแนวตั้ง อันได้แก่ การส่งต่อและเลื่อนไหลของผู้จบการศึกษาในแต่ละระดับในสถานศึกษาของแต่ละกรมต้นสังกัด ยังมีการสอบคัดเลือก การคัดเลือก มีระบบและระเบียบ วิธีการปฏิบัติที่ยุ่ยากสับสน ไม่เป็นผลดีต่อนักเรียน นักศึกษาและประชาชน

ประการสุดท้าย ความเป็นเอกเทศของกรมในการกำหนดนโยบายและแผนในการดำเนินงาน ทำให้ภาระหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ ในการที่จะสร้างเยาวชนให้มีความรู้คู่คุณธรรมมีร่างกายและจิตใจที่แข็งแรงตามวัยเป็นไปได้ยาก เนื่องจากขาดนโยบายและแผนที่จะเป็นเป้าหมายให้การดำเนินงานของหน่วยปฏิบัติเกิดการบูรณาการของกระบวนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน ไปสู่กระบวนการให้การศึกษาอบรมในสถานศึกษา รวมทั้งการมีบูรณาการวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเกิดประโยชน์สูงสุด

4.3 การขาดประสิทธิภาพของระบบประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

ปัญหาคุณภาพโดยเฉพาะคุณภาพของผู้เรียน และผู้จบการศึกษา ทั้งในด้านวิชาการ พื้นฐานวิชาชีพ สุภาพอนามัย คุณธรรมและจริยธรรม โดยทั่วไปยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจนัก นอกจากนั้น ยังมีความแตกต่างกันทั้งคุณภาพการศึกษา และคุณภาพของการจัดบริการทางการศึกษา ทั้งในแต่ละระดับการศึกษาและระหว่างสถานศึกษาที่จะจัดในระดับเดียวกันทั้งที่อยู่ในสังกัดเดียวกัน หรือแตกต่างสังกัดกัน หรืออยู่ในพื้นที่ต่างกัน หรือต่างขนาดกัน แม้ว่ากรมต้นสังกัดรวมทั้งกรมวิชาการ จะได้มีการดำเนินงานและพัฒนางานมาตรฐาน และคุณภาพการศึกษามาเป็นลำดับ ทั้งมาตรฐานและ